

Dr hab. Iwona Dorota Czechowska prof. UŁ
Katedra Bankowości Centralnej
i Pośrednictwa Finansowego
Instytut Finansów
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki
dorota.czechowska@uni.lodz.pl

Łódź, dnia 24.06.2024 r.

RECENZJA

Pracy doktorskiej mgr Katarzyny Nowak
w dyscyplinie ekonomia i finanse, w dziedzinie nauk społecznych

pt. **Ograniczenie ryzyka konsumenta w ubezpieczeniach
łączonych z kredytem mieszkaniowym**
napisanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Moniki Szaraniec prof. UEK
(Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie)
oraz promotora pomocniczego dra Macieja Cyconia
(Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie)

Wprowadzenie

Recenzja została opracowana na podstawie Pisma Dyrektora Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie prof. dra hab. Stanisława Popka, z dnia 24 kwietnia 2024 r., informującego o Decyzji Rady Dyscypliny Ekonomia i Finanse Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie podjętej na posiedzeniu w dniu 22 kwietnia 2024 r. w sprawie podjęcia przeze mnie obowiązku oceny rozprawy doktorskiej magister Katarzyny Nowak pod tytułem *Ograniczenie ryzyka konsumenta w ubezpieczeniach łączonych z kredytem mieszkaniowym*, napisanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Moniki Szaraniec prof. UEK i promotora pomocniczego dra Macieja Cyconia, również z Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Nowak została sporządzona na podstawie kryteriów formalnych stawianych dysertacjom doktorskim zawartych w Art. 187. Ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2023, poz. 742), zgodnie z którymi w recenzji należy zawrzeć szczegółowo uzasadnioną ocenę, czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a także czy wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną doktorantki w dyscyplinie ekonomia i finanse oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Niniejsza recenzja zawiera następujące elementy:

- charakterystykę formalną pracy
- ocenę znaczenia problematyki badawczej i oryginalności rozwiązania przedstawionego w rozprawie doktorskiej,
- ocenę zakresu wykorzystanej wiedzy oraz umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej,

- wnioski końcowe/konkluzja.

1. Charakterystyka formalna pracy

- rozprawa doktorska jest napisana w języku polskim.
- obejmuje 360 stron,
- składa się z 5 rozdziałów, wstępu i zakończenia, wykazu skrótów, bibliografii, spisu tabel, rysunków, załączników,
- załączone wykazy obiektów graficznych zawierają: 8 tabel, 33 wykresów, 2 załączniki,
- w spisie wykorzystywanych źródeł (zawartym na 35 stronach), umieszczono 316 pozycji literaturowych, a także 21 Ogólnych warunków ubezpieczenia, 27 aktów prawnych, 20 pozycji Orzecznictwa oraz 75 źródeł internetowych.

2. Ocena znaczenia problematyki badawczej i oryginalności rozwiązania zawartego w rozprawie

Przedstawiona do merytorycznej oceny rozprawa stanowi studium analityczne poświęcone badaniu istotnego i aktualnego zagadnienia, którym jest ograniczenie ryzyka konsumenta w ubezpieczeniach łączonych z kredytem mieszkaniowym. Autorka prezentuje to zagadnienie w perspektywie zagrożenia interesów ekonomicznych konsumentów usług bankowo-ubezpieczeniowych a pośrednio w kontekście zwiększenia potencjalnej ochrony na tym rynku. Punktem wyjścia rozważań jest traktowanie ubezpieczenia kredytu mieszkaniowego jako remedium na problemy dotyczące zarządzania ryzykiem kredytowym. Problematyka ryzyka kredytowego i metod jego ograniczania, znajdując się w centrum dyskursu w ramach współczesnej nauki o finansach, w perspektywie teorii zarządzania ryzykiem na rynkach finansowych, a zwłaszcza bankowych jest powszechnie podejmowana i dyskutowana wśród teoretyków i praktyków ze środowiska ekonomicznego. Ubezpieczenie kredytów uznaje się jako jedno z teoretycznie rozpoznanych i opisanych empirycznie narzędzi ograniczających ryzyko kredytowe. Problematyka mechanizmów funkcjonowania, ocena skuteczności ubezpieczeń łączonych z kredytem mieszkaniowym jako narzędzia ograniczania ryzyka spłaty kredytu, w perspektywie interesu ekonomicznego konsumenta budzi duże zainteresowanie, kontrowersje i stanowi stosunkowo nowy obszar badawczy. Społeczny kontekst tematu wynika z faktu, że w przypadku kredytu mieszkaniowego występuje nierównowaga między stronami relacji, usługodawcą i usługobiorcą. Ryzyko na tym rynku dla konsumenta może stanowić konsekwencje niedostatecznego poziomu wiedzy finansowej, prawnej, asymetrii informacji, stanu przymusu, konieczności zaspokojenia potrzeb, skali i tempa zmian na rynkach finansowych czy różnych ryzyk m.in. ryzyka stopy procentowej. Dodatkowe utrudnienie stanowi fakt, że kredytowanie nabycia nieruchomości jest jednym z bardziej istotnych elementów długoterminowego planowania finansowego rodziny. Decyzje o zaciągnięciu kredytu podejmowane są na wiele lat i powodują długotrwałe skutki finansowe. Ekonomiczny interes konsumenta w przypadku kredytu mieszkaniowego może być zagrożony pokusą oferowania mu produktów dodatkowych w formie ubezpieczeń, w ramach sprzedaży

wiązanej lub łączonej. Ujmując sprawy bardziej precyzyjnie mogą się pojawić zagrożenia dla konsumentów w przypadku sprzedaży krzyżowej usług typu *bancassurance*.

Biorąc powyższe pod uwagę i dokonując oceny znaczenia wyboru tematu rozprawy doktorskiej stwierdzam, że mgr K. Nowak podjęła problem badawczy w rozprawie, który jest: ważny, aktualny, trafny i społecznie użyteczny, a także relatywnie mało opisany w literaturze, co oznacza, że wybór tego obszaru badań oraz tematu jest merytorycznie uzasadniony. Temat uważam również za oryginalny, posiadający wagę naukową i praktyczną, a uzasadnienie jego podjęcia właściwe. Niniejszą rozprawą Autorka wypełnia istniejącą lukę badawczą w polskim piśmiennictwie ekonomicznym i finansowym w tym obszarze. Eksploracja tej tematyki może być postrzegana jako źródło wiedzy, poszerzające teorię, a także wzbogacające praktykę. Pomysł jest oryginalny i stanowi wartość dodaną w perspektywie metod zarządzania ryzykiem kredytowym.

3. Ocena zakresu wykorzystanej wiedzy oraz umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej

3.1. Ocena poprawności i kompletności celów oraz hipotez badawczych

Mając na uwadze zidentyfikowaną lukę badawczą i odwołując się do materializacji ryzyka kredytowego, które można ograniczać za pomocą ubezpieczeń łączonych z kredytem mieszkaniowym Doktorantka odnosi się do nieprawidłowości na rynku ubezpieczeniowym. Koncentruje się na ryzyku występującym w przypadku sprzedaży krzyżowej. Podnosząc kwestię nierównowagi kontraktowej w umowie o kredyt mieszkaniowy analizuje towarzyszące produktom bankowym produkty ubezpieczeniowe oraz występujące tam napięcia, związane z ochroną nieprofesjonalnych uczestników rynku.

Za punkt wyjścia rozważań podjętych w rozprawie Doktorantka przyjmuje **cel główny**, który określa w następujący sposób:

CG: Ocena ubezpieczeń łączonych z kredytem mieszkaniowym jako narzędzia ograniczania ryzyka spłaty kredytu od strony kredytobiorcy – konsumenta.

Ponadto Doktorantka w ramach eksploracji problemu badawczego wyodrębnia sześć **celów szczegółowych**, tzn.

- C1: określenie formalnego stopnia ochrony ubezpieczeniowej, mającego wpływ na realność ochrony ubezpieczeniowej, na podstawie analizy treści zapisów ogólnych warunków ubezpieczeń.
- C2: identyfikacja i hierarchizacja preferowanych przez kredytobiorców narzędzi zabezpieczenia spłaty kredytu mieszkaniowego na podstawie pierwotnych badań ankietowych.
- C3: ustalenie stosunku kredytobiorców do ryzyka utraty zdolności do spłaty kredytu mieszkaniowego oraz ubezpieczeń spłaty kredytu.
- C4: identyfikacja i analiza praktyk banków, stanowiących zagrożenie dla interesów konsumentów w sprzedaży krzyżowej kredytów mieszkaniowych i ubezpieczeń.

- C5: odniesienie się do ustawodawstwa krajowego i zagranicznego regulującego sprzedaż krzyżową kredytów mieszkaniowych i ubezpieczeń.
- C6: sformułowanie rekomendacji służących zapewnieniu lepszej ochrony interesów nieprofesjonalnych kredytobiorców (konsumentów) na rynku *bancassurance*.

Główny cel pracy oraz cele szczegółowe zostały sformułowane prawidłowo. Obejmują istotne problemy badawcze i są realizowane w rozprawie. Doktorantka przedstawiła wiarygodne, logiczne, wynikające z pracy argumenty, uzasadniające i potwierdzające realizację wszystkich celów badawczych założonych we wstępie. Drobne wątpliwości stylistyczne budzi sformułowanie celu szczegółowego nr 3.

Sprecyzowane klarownie: cel główny, a także cele szczegółowe opracowania pozwoliły na ekspozycję **hipotezy głównej** i dwóch hipotez częściowych.

HG sformułowano w sposób następujący:

Ubezpieczenia łączone z kredytem mieszkaniowym mają niski potencjał ochronny dla konsumentów i traktowane są przez nich jako drugorzędny środek zabezpieczenia spłaty kredytu mieszkaniowego.

Dla weryfikacji empirycznej postawionych w ten sposób hipotez sformułowano precyzyjnie dwie **hipotezy pomocnicze**, logicznie uporządkowane, w których stwierdzono, że:

H1: Istniejące regulacje prawne sprzedaży krzyżowej kredytów mieszkaniowych i ubezpieczeń są niewystarczające dla zapewnienia ochrony interesów konsumentów.

H2: Dostępne na rynku ubezpieczenia nie zabezpieczają konsumentów przed wszystkimi ryzykami, które powstają w związku z wykonaniem umowy o kredyt mieszkaniowy.

Sformułowanie hipotezy głównej oraz hipotez pomocniczych oceniam jako poprawne. Hipotezy weryfikowane w rozprawie doktorskiej odnosząc się do osiągnięć i wyników badań własnych Doktorantki. Wątpliwości budzą mało precyzyjne lub bardzo daleko idące określenia zawarte w hipotezach typu:

Istniejące regulacje prawne, czy ubezpieczenia nie zabezpieczają konsumentów przed wszystkimi ryzykami.

W związku z tym zadaję retoryczne pytanie, *Czy ubezpieczenie wszystkich ryzyk jest możliwe?*

Autorka przedstawiła wiarygodne, logiczne, wynikające z pracy argumenty, uzasadniające i potwierdzające pozytywną weryfikację wszystkich hipotez badawczych (głównych i pomocniczych) założonych we wstępie. Szczegółowe, syntetyczne podsumowanie procesu badawczego oraz konkluzje dotyczące weryfikacji hipotez zostały zawarte w zakończeniu rozprawy. Cele i hipotezy sformułowane prawidłowo, są ze sobą powiązane i stanowią spójną merytorycznie całość.

3.2. Ocena zastosowanych w rozprawie metod badawczych

Doktorantka zastosowała różne metody badawcze w dysertacji zarówno w części teoretycznej jak i empirycznej, charakterystyczne dla nauk ekonomicznych i prawnych. W szczególności wykorzystano takie metody jak: **krytyczne studia literatury prawnej i ekonomicznej**, przede wszystkim krajowej, w mniejszym stopniu zagranicznej, a także **analizę regulacji prawnych**. Dzięki analizie literatury przedmiotu dokonano konceptualizacji pojęć, ustalono zakres podmiotowy i przedmiotowy badań własnych. Kolejną metodą wykorzystaną przez Doktorantkę do ustalenia formalnego stopnia ochrony konsumentów, w kontekście konstrukcji, spójności i zrozumiałości była **analiza treści dokumentów w postaci ogólnych warunków ubezpieczeń** oferowanych w roku 2022 do kredytu mieszkaniowego. Ponadto przy pomocy odpowiednio **skonstruowanego formularza** dokonano oceny oferty bankowej w zakresie kredytu mieszkaniowego. Metodą wykorzystaną w rozprawie była również **analiza skarg skierowanych do Rzecznika Finansowego**, zebranych w ramach realizacji zadania badawczego sfinansowanego ze środków subwencji przyznanej Uniwersytetowi Ekonomicznemu w Krakowie – projekt nr026/SD/2022/PRO. Natomiast metodą, która dostarczyła informacji Autorce na temat postaw kredytobiorców wobec ryzyka i ubezpieczeń był **kwestionariusz ankietowy**. Jak napisano w pracy *„Badanie ankietowe zostało przeprowadzone na próbie składającej się ze studentów i pracowników Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, w okresie od 18.03.2023 r. do 17.08.2023 r., mających kredyt mieszkaniowy, osobiście techniką PAPI oraz CAWP”*. Badanie właściwe (330 respondentów) zostało poprzedzone badaniem pilotażowym (20 respondentów). Wyniki uzyskane na podstawie analizy informacji pozyskanych z kwestionariusza ankietowego ujęto w formie opisowej oraz 5 syntetyzujących tabelach, zamieszczonych w załącznikach pracy. Próbkę badawczą dobrano metodą celową. Dobór tej próby może budzić wątpliwości ze względu na jej ograniczenie wyłącznie do pracowników i studentów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, co mogło mieć wpływ na uzyskane odpowiedzi. Również wielkość próby badawczej nie jest imponująca i uzyskane w ten sposób wyniki nie mogą być uznane za reprezentatywne. W ramach tego badania ustalano zależności między zmiennymi objaśnianymi a cechami społeczno-ekonomicznymi respondentów, wykorzystując w tym celu **nieparametryczny test niezależności chi-kwadrat**. Za wartościowe w tej pracy należy uznać wykorzystanie do budowy części empirycznej metody triangulacji tzn. analizy informacji pozyskanych z kilku źródeł: ogólnych warunków ubezpieczeń, oferty bankowej, skarg skierowanych do Rzecznika Finansowego oraz kwestionariusza ankietowego.

Problematyka realizowana przez Doktorantkę znajduje się w obszarze ekonomicznej analizy prawa. Wykorzystane metody badawcze zostały dopasowane do przyjętych celów i hipotez badawczych. Przyjęte założenia, sposób wykorzystania metod, sformułowane wnioski po mimo pewnych ograniczeń, potwierdzają umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Oceniając metody badawcze zastosowane w recenzowanej pracy należy stwierdzić, że ich dobór jest adekwatny do postawionego celu i hipotez i odpowiada teoretyczno-empirycznemu charakterowi pracy. Proces badawczy, jego etapy oraz wykorzystanie metod statystycznych, wnioski i ich interpretacja świadczą o dobrym przygotowaniu Doktorantki do samodzielnego projektowania, realizowania i analizowania uzyskanych wyników, a tym samym świadczą o posiadaniu umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

3.4. Ocena struktury pracy

Dobór i wykorzystanie **źródeł informacji**, zwłaszcza literatury przedmiotu oceniam pozytywnie. W rozprawie doktorskiej wykorzystano wiele źródeł, aktualnych i powiązanych z tematem, należących przede wszystkim do literatury krajowej jak i zagranicznej, uznanych za kluczowe pozycje, opisujące zagadnienie ubezpieczenia ryzyka kredytowego. Mgr Katarzyna Nowak sporządziła rozprawę doktorską prawidłowo **pod względem formalnym**. Właściwie zastosowała terminologię i wprowadziła odpowiedni aparat pojęciowy, umiejętnie ilustrowała tekst różnymi obiektami graficznymi, takimi jak: tabele, i rysunki. Dla przejrzystości strony graficznej pracy wskazane byłoby odróżnienie schematów (zamieszczonych np. w rozdziale I.) od rysunków. Warstwa erudycyjna recenzowanej pracy jest również poprawna. Ponadto widoczna jest konsekwencja, jeżeli chodzi o styl cytowania. Stronę formalną pracy oceniam jako przygotowaną bardzo starannie.

Struktura pracy jest właściwa. Podział treści pomiędzy poszczególne rozdziały jest względnie równomierny. Rozdziały liczą od 30 do 58 stron, przy czym najdłuższy rozdział (IV) liczy 106 stron. W takiej sytuacji można by podjąć próbę podziału treści tego rozdziału na dwa mniej obszerne, co mogłoby wpłynąć na poprawę czytelności pracy. Rozbudowana, spoista logicznie konstrukcja poszczególnych rozdziałów tworzy sekwencję, odpowiadającą głównej myśli przewodniej a także: celom, hipotezom. Dysertacja jest spójna, o czym świadczą treści poszczególnych rozdziałów wykazujące duży związek z głównym tematem. Uzyskane i przedstawione wnioski są oparte na rzetelnych dowodach, wynikających z licznych odwołań do literatury przedmiotu oraz wielu studiów przypadków.

1. **W rozdziale pierwszym**, mającym charakter teoretyczny Autorka rozpoczyna rozważania związane z tematem pracy od prezentacji ryzyka i narzędzi jego ograniczania, wskazując, że jednym z nich może być ubezpieczenie. Koncentruje się na opisie pojęć i typologii ubezpieczeń, przedstawia przesłanki ich wprowadzania oraz funkcje, zasady i mechanizmy. Istotnym punktem w tej części pracy jest zagadnienie kryteria oceny ochrony ubezpieczeniowej konsumenta w ubezpieczeniach. Treść tego rozdziału ma charakter wyjaśniający i deskryptywny, stanowi wprowadzenie do kolejnej części pracy poświęconej problemom podstaw prawnych ochrony ubezpieczeniowej konsumenta w odniesieniu do kredytu mieszkaniowego. Rozważania w tym rozdziale mają charakter porządkujący, są przedstawione z wykorzystaniem kwerendy źródeł informacji. Walorem tego rozdziału są: odwołania do dorobku literatury przedmiotu, zwłaszcza prac, które silnie wpłynęły w Polsce na ukształtowanie obecnego stanu wiedzy.
2. **Rozdział drugi**, również o charakterze teoretycznym, poświęcony został problematyce prawnej ochrony ubezpieczeniowej konsumenta w odniesieniu do umowy o kredyt mieszkaniowy. Doktorantka w tej części pracy koncentruje się obok warstwy definicyjnej na analizie stosunku prawnego w umowie ubezpieczenia, charakteryzuje ubezpieczeniowe wzorce umowne, zwłaszcza ogólne warunki ubezpieczenia oraz ich istotę i funkcje. Elementem łączącym ściśle tę część opracowania z głównym tematem pracy jest analiza sytuacji prawnej ubezpieczonego – kredytobiorcy w ubezpieczeniach indywidualnych i grupowych, a także przedstawienie koncepcji cesji uprawnień

z umowy ubezpieczenia. Treści przedstawione w powyższym rozdziale mają charakter szczegółowy, zawierają, również dokonane przez Autorkę uwagi, wzbogacające prezentowany materiał.

3. Ciekawym elementem pracy jest **rozdział trzeci**, o charakterze teoretyczno-empirycznym, w którym zaprezentowano sprzedaż krzyżową kredytów mieszkaniowych i ubezpieczeń oraz jej implikacje dla ochrony ubezpieczeniowej konsumenta. W tym rozdziale Doktorantka bardzo sumiennie i rzeczowo przedstawiła aspekt definicyjny ubezpieczeń spłaty kredytu, oraz typologię. Ważnym elementem tej części pracy jest odniesienie do koncepcji *bancassurance*, poprzez pokazanie jej ewolucji i nieprawidłowości funkcjonowania wobec konsumentów. Wartościowa jest zwłaszcza druga część tego rozdziału, w której Autorka analizowała regulacje prawne sprzedaży krzyżowej kredytów i ubezpieczeń w Polsce i innych krajach Unii Europejskiej. W przypadku tej analizy nie zauważyłam kryteriów wyboru badanych krajów. Identyfikowała ponadto skargi składane przez konsumentów do Rzecznika Finansowego dotyczące ubezpieczeń oferowanych z kredytem mieszkaniowym. W tym przypadku opisano jedynie skargi, które wpłynęły w ciągu jednego roku (2022), tracąc możliwość ich porównania w czasie. Badania *case-study* zawarte w tej części pracy zostały przeprowadzone w sposób uporządkowany i uzasadniony merytorycznie.
4. W **rozdziale czwartym**, mającym charakter empiryczny, przedstawiono analizę porównawczą ochrony ubezpieczeniowej konsumentów– kredytobiorców. Przedmiotem badania były postanowienia ogólnych warunków ubezpieczenia oferowanych z kredytami mieszkaniowymi w 10 największych bankach. Jednak nie odnajduję w tekście informacji jakimi konkretnie kryteriami kierowała się Autorka, dokonując wyboru określonych podmiotów do badania. Treść tego rozdziału jest uzasadniona i ma związek z realizacją celów pracy, a także stanowi interesujący punkt wyjścia dalszych rozważań.
5. W **rozdziale piątym**, ostatnim, mającym charakter empiryczny zawarte są wyniki analizy informacji pozyskanych z kwestionariusza ankietowego, badane metodami statystycznymi. W tej części pracy Doktorantka bada postawy konsumentów wobec ryzyka i ubezpieczeń łączonych z kredytem mieszkaniowym, które poprzedzone zostały przeglądem literatury przedmiotu. Wnioski wynikające z badań własnych stanowiły podstawę do określenia rekomendacji. Na tej podstawie opisano także potencjalne kierunki przyszłych badań. Treści zawarte w niniejszym rozdziale stanowią interesujący, stosunkowo nowy głos w dyskusji.

3.5. Wskazanie istotnych zalet rozprawy

Do zasadniczych zalet recenzowanej rozprawy doktorskiej zaliczam:

- Kompleksowość przeprowadzonych badań dotyczących ryzyka konsumenta w ubezpieczeniach łączonych z kredytem mieszkaniowym, w nawiązaniu do literatury przedmiotu i dokumentów źródłowych.
- Prezentację odpowiednio pogłębionych rozważań na temat *bancassurance* i wynikających z niego zagrożeń dla konsumenta.

- Zidentyfikowanie i klarowne uzasadnienie oceny efektywności ubezpieczeń łączonych z kredytem mieszkaniowym, jako narzędzia ograniczania ryzyka spłaty kredytu od strony kredytobiorcy – konsumenta.
- Należycie udokumentowaną negatywną ocenę regulacji prawnych sprzedaży krzyżowej kredytów mieszkaniowych i ubezpieczeń w kontekście zapewnienia ochrony interesów kredytobiorców – konsumentów.
- Szczegółową prezentację i ocenę Ogólnych Warunków Ubezpieczeń łączonych z kredytem mieszkaniowym, w kontekście ograniczania ryzyka spłaty kredytu w perspektywie konsumenta – kredytobiorcy.
- Dokonanie, w nawiązaniu do badań empirycznych innych autorów, przy pomocy metod statystycznych, oceny postaw konsumentów wobec ryzyka i ubezpieczeń łączonych z kredytem mieszkaniowym.
- Ustalenie zależności między zmiennymi objaśnianymi a cechami społeczno-ekonomicznymi badanych respondentów.
- Wskazanie rekomendowanych kierunków zmian, polegających na wspieraniu aktywnego uczestnictwa konsumentów–kredytobiorców, a także nakładania obowiązków na dystrybutorów ubezpieczeń.
- Bardzo staranne przygotowanie pracy od strony edytorskiej.

3.6.Wskazanie wad rozprawy

Słabszymi stronami recenzowanej rozprawy są:

- Stosunkowo niewielkie wykorzystanie w ramach źródeł literatury obcojęzycznej. Także słabe udokumentowanie podjętego przez Doktorantkę problemu empirycznego (nawiązanie do badań tego problemu) w postaci odniesienia do badań opisanych w literaturze obcojęzycznej.
- Brak uzasadnienia wybranych krajów do analizy porównawczej, a także brak wskazania kryteriów wyboru analizowanych banków w Polsce.
- Analiza skarg, które wpłynęły do RF tylko w jednym roku (2022).
- Wykorzystana w badaniu kwestionariusza ankietowego próba badawcza, której dobór oraz liczebność są mało przekonujące.
- Pomimo bardzo starannego przygotowania pod względem edytorskim pojawiły się drobne błędy/usterki, takie jak np.:
 - Brak konsekwencji w pisowni SA. Przeważnie bez kropki, ale sporadycznie z kropkami. Zapis SA pojawiał się czasami jako uzupełnienie pełnej nazwy badanego podmiotu (banku, firmy ubezpieczeniowej), chociaż w większości przypadków nie występował (Patrz rozdział IV).
 - Brak konsekwencji w stosowaniu wielkiej litery na początku, w polach w tabelach oraz na schematach (raz duża, raz mała litera).
 - Brak wskazania w tabelach terminu charakterystycznego (obowiązywania) dla analizowanych dokumentów (Stan na ?).
 - Błędy techniczne, literówki np. „*W związku z tym stosowanie przez zakłady ubezpieczeń OWU istotnie ograniczają...*” (s. 65).

- Błędy logiczne np. „Pod względem **ilości** zawartych przez banki umów ubezpieczeń...” (s. 115).
- Puste pola w nagłówkach niektórych tabel np. tab. 3.3 czy 3.4.
- Błędy redakcyjne np. rysunek 5.3.5. *Główne obawy kredytobiorców...*Odpowiedzi: m.in. wzrost stóp procentowych, utrata pracy, choroba oraz **niczego** (s. 290).

Podsumowując, zarówno zakres wykorzystanej wiedzy jak i umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez mgr Katarzynę Nowak oceniam bardzo dobrze.

Konkluzja

Analiza przedłożonej do recenzji rozprawy doktorskiej daje podstawę do jednoznacznego stwierdzenia, że praca mgr Katarzyny Nowak spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim, ponieważ: stanowi oryginalne rozwiązanie problemu badawczego, prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w dyscyplinie naukowej ekonomia i finanse, potwierdza umiejętność samodzielnego prowadzenia badań empirycznych, osiągnięcia założonych we wstępie celów i weryfikacji hipotez badawczych, na podstawie właściwego doboru literatury i innych źródeł informacji oraz zastosowania odpowiednio dobranych metod.

Biorąc pod uwagę całokształt dysertacji stwierdzam, że recenzowana przeze mnie rozprawa Pani mgr Katarzyny Nowak w znaczącym stopniu spełnia wymagania określone w Art. 187. Ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2023, poz. 742). Na tej podstawie wnioskuję do Rady Dyscypliny Ekonomia i Finanse Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie o przyjęcie pracy doktorskiej mgr Katarzyny Nowak z dziedziny nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse oraz dopuszczenie do publicznej obrony.

Dodatkowo proszę Doktorantkę o odpowiedź na następujące pytania.

1. Koncepcja *bancassurance* przechodziła różne zmiany od momentu jej upowszechnienia na świecie i w Polsce. Zmieniała się również jej ocena. Jaka jest według Pani opinii obecna ocena efektywności koncepcji *bancassurance*, w perspektywie różnych interesariuszy.
2. Czy występuje potrzeba zmian, które powinny być wprowadzone przez rząd, w kontekście umacniania interesu ekonomicznego konsumenta na rynku bankowo-ubezpieczeniowym, a jeśli tak to jakie to miałyby być zmiany. Czy zmiany o podobnym kierunku powinny być wprowadzane również przez podmioty bankowe i ubezpieczeniowe, jeżeli tak to jakie jest ich uzasadnienie.

Iwona Dorota Czechowska

